

V L A A M S P A R L E M E N T



Zitting 2005-2006

10 juli 2006

ONDERZOEK

**naar de verantwoordelijkheid voor de jarenlange miskenning
van de vervuiling van de leefomgeving met asbestvezels in Vlaanderen**

MOTIE

– van de heer Rudi Daems en mevrouw Vera Dua –

tot uitoefening van het recht van onderzoek

Deze motie tot uitoefening van het recht van onderzoek werd op 12 juli 2006 ingetrokken

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. Zowel de overheid als het bedrijfsleven zijn al geruime tijd op de hoogte van de gezondheidsrisico's van het gebruik van asbest en van asbest in de omgeving

Enkele feiten op een rij:

- Reeds in 1953 werd asbestose als beroepsziekte erkend in België.
- In 1955 was er het eerste epidemiologisch bewijs van het verband tussen blootstelling aan asbest en bronchus- en longkanker.
- In 1960 was er afdoend epidemiologisch bewijs van het verband tussen blootstelling aan asbest en pleuramesothelioom.
- In 1982 werd mesothelioom erkend als beroepsziekte in België.
- In 1983 werd de Europese Richtlijn 83/477/EEG goedgekeurd betreffende de bescherming van werknemers tegen de risico's van blootstelling aan asbest op het werk. Goedkeuring van een specifieke asbestrichtlijn. Deze werd in 1986 omgezet in Belgisch recht.

Het duurde echter tot 1998 voordat de productie en het toepassen van asbest voor bijna alle toepassingen in België verboden werd.

Dat een definitief verbod zo lang uitbleef, en dat mede onder druk van de asbestlobby zelf, is schandelijk. Het heeft al veel mensen het leven gekost en zal nog ettelijke mensen het leven kosten. Naast de asbestbedrijven zelf dient ook de federale overheid zich te verantwoorden voor schuldig verzuim.

Maar ook de gewestelijke overheden dragen een verantwoordelijkheid, in het bijzonder het Vlaamse Gewest.

Na de parlementsverkiezingen van 8 november 1981, kon de eerste Vlaamse Regering de eed afleggen. In deze regering was de heer Jan Lenssens bevoegd voor Leefmilieu.

Sinds 1981 kreeg Vlaanderen de bevoegdheid Leefmilieu, en stond de Vlaamse Regering dus in voor

een gezond leefmilieu. Bijgevolg draagt ook zij verantwoordelijkheid voor de schuldige negligentie t.a.v. de vervuiling met asbest. In juridische termen spreekt men dan van een 'onverschoonbare fout' ('faute inexcusable'), in tegenstelling tot een opzettelijke fout, waar zeker geen sprake van is. De Vlaamse Regering had kunnen weten dat er een probleem was en had moeten optreden. Dit is zeker zo vanaf 1986, toen de eerste Europese richtlijn was omgezet in een Belgische wet. Op dat moment moest voor iedereen duidelijk zijn dat als asbest in een werkomgeving zware risico's inhield, dit ook buiten de directe werkruimten en in de ruimere omgeving het geval zou zijn.

2. Metingen van asbestvezels in omgevingslucht: resultaten uit het jaar 1983

Uit metingen die dateren van 1983 weten we dat in de buurt van 'bronnen' (asbestfabrieken) concentraties aan asbestvezels in de omgevingslucht werden gemeten van 20.000 tot 640.000 asbestvezels per kubieke meter lucht. Metingen van het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK) in 1984 kwamen uit op concentraties tussen de 5000 en 120.000 vezels per kubieke meter. De Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) hanteert een norm van 1000 vezels/m³ (jaargemiddelde). Een waarde van 500 V/m³ zou echter al overeenkomen met één extra kanker geval op 10.000 bij een levenslange blootstelling. Deze waarde werd door de VITO als 'onmiddellijk toepasbare drempelwaarde' vooropgesteld in 1998.

In 1983 en 1984 zat men dus in de omgeving van asbestbedrijven op sommige dagen fors (minstens 120 keer) boven de veilige norm. Die norm werd pas later bepaald, maar ook zonder norm wist men toen reeds, of had men moeten weten dat de omgeving van de asbestproductieplaatsen zwaar vervuild was met asbest (er werd in die tijd bijzonder argeloos omgesprongen met asbest, ook al wist men toen reeds dat het om een zeer gevaarlijke stof ging). De federale overheid ging zwaar in de fout door onvoldoende toe te zien op de gezondheid van de asbestwerkplaatsen zelf. De Vlaamse overheid treft evenzeer schuld omdat ze naliet voorzorgsmaatregelen te treffen tegen de vervuiling. Het feit dat de vervuiling wel gemeten was en dat de grootteorde van de gemeten concentraties voldoende tot de verbeelding sprak, geeft aan dat er wel degelijk kennis was van een probleem maar dat er niet werd opgetreden.

Maar ook de lokale overheden dragen een verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld in gemeenten als

Kapelle-op-den-Bos, Willebroek (Tisselt), Sint-Niklaas, Mol (locaties van bedrijven als Eternit, Scheerders/Vankerckhoven en Balmatt). Burgemeesters zijn verantwoordelijk voor hygiëne en volksgezondheid op het grondgebied van hun gemeente.

3. Vlaams Milieubeleidsplan MINA 1: asbest wordt terloops vermeld

In het eerste globale milieubeleidsplan die naam waardig in Vlaanderen, MINA 1, opgemaakt onder de verantwoordelijkheid van Theo Kelchtermans in 1989 en in definitieve vorm gegoten in 1990, wordt in één paragraaf geschreven over asbest.

Uit deze korte passage blijkt dat men op de hoogte was van de bijzonder schadelijke gevolgen van asbest:

“De inhalatie van asbestvezels kan long-fibrosis, longkanker en mesothelioma van de pleura en het peritoneum (buikvlies) veroorzaken en deze aandoeningen kunnen optreden vele jaren na de inhalatie (tot 20 jaar later).”.

Buiten de fout ingeschatte incubatietijd, was men dus op de hoogte. Maar de enige maatregel die in het hele MINA 1-plan wordt voorgesteld is de instelling van een emissienorm voor de lozing van asbest van 0,1 mg/m³, wat overigens verplicht werd door de Europese Richtlijn 87/217/EEG van 19/3/1987.

In deze richtlijn werd bepaald dat de lidstaten maatregelen moeten treffen om de emissies van asbest (zowel in de lucht, in het water als via afval) zoveel mogelijk te verminderen of te voorkomen, gebruik makend van “de beste beschikbare technologie die geen overmatig hoge kosten veroorzaakt”. Voor fabrieken die minder dan 5000 m³ afvalgas per uur lozen mag de geloosde asbesthoeveelheid nooit meer dan 0,5 gram per uur bedragen. Voor installaties die 5000 m³ afvalgas (of meer) lozen mag de concentratie asbest niet groter zijn dan 0,1 mg/m³. Voor vloeibare afvalstoffen is de grenswaarde op 30 gram zwevende deeltjes per m³ afvalwater gesteld. Asbesthoudende afvalstoffen die gestort worden moeten zodanig worden verpakt of afgedekt dat er geen asbestvezels in het milieu terechtkomen. Ook bij het vervoer van de afvalstoffen moet lekken naar het milieu vermeden worden.

Uit talloze getuigenissen van mensen die wonen in de buurt van asbestfabrieken (bv. in Kapelle-op-den-Bos) weten we dat deze regels jarenlang binnen buiten het bedrijf schromelijk met de voeten werden getreden. Van een sluitende controle op deze verplichtingen was geen sprake. Met alle gevolgen vandie: het asbest geraakte in een ruime omgeving rond de fabrieken verspreid. Meer nog, asbestafval in draailingen werd op grote schaal verspreid onder de inwoners van asbestgemeenten om opritten te verharderen.

Van de instelling van immissiewaarden, zoals die bijvoorbeeld wel werden ingesteld voor zware metalen, is geen sprake in het eerste MINA-plan. Die normen zijn er overigens nog altijd niet. De normen ontwikkeld door de vorige regering, zijn nog steeds niet in de Vlaamse milieuwetgeving (VLAREM 2) ingeschreven.

4. Vlaams Milieubeleidsplan MINA 2 en MINA 3

In MINA 2 (1997-2001) wordt wel een actie opgenomen rond asbest. Actie 33 zegt: “Een actief beleid uitwerken en opstarten rond preventie en verwijdering van asbesthoudende stoffen”. Men verwijst uitdrukkelijk naar het kankerverwekkend karakter van asbest en de massale aanwezigheid van asbest in bestaande constructies. In de planperiode zullen prioriteiten worden vastgelegd voor een preventiebeleid, er is verder sprake van reglementering voor risicovolle activiteiten en van een meldingsplicht.

De eigenlijke omzetting in beleid komt er pas na de opmaak van de Ecolas-studie (Risico-evaluatie en saneringsprogramma). Eén van de concrete beslissingen is dan de sanering van de met asbestafval verharde opritten in gemeenten als Kapelle-op-den-Bos.

In het Vlaams Milieubeleidsplan (2003-2007) of MINA 3 is er sprake van verdere aanpassingen aan de asbestwetgeving, een versterkte controle op risicosituaties en het opzetten van informatievoorziening voor de belangrijkste doelgroepen.

5. Nalatigheid: kinderen spelen op een asbestberg

Vlaanderen telt een reeks blackpoints, sites die met asbest vervuild zijn. Berucht was bijvoorbeeld het Broek in Willebroek dat pas na jaren aandringen van raadslid Hugo Lejon gesaneerd werd. Intussentijd

passeerden honderden recreanten over de met asbest aangelegde wandelpaden door dit natuurgebied. Nog schrijnender was de situatie van de asbestafvalberg van Eternit in Tisselt: kinderen en jeugdbewegingen speelden jaren op die berg. Pas veel later kwam er een omheining met waarschuwing. Ook andere asbeststorten, zoals in de Gentse kanaalzone en in Hofstade (Aalst), werden jaren veronachtzaamd. Het argument dat men niet wist dat dit asbestafval schadelijk was, gaat ook hier niet op.

Soortgelijke vragen kunnen gesteld worden bij de inzameling van asbestafval als onderdeel van bouwafval, bijvoorbeeld op containerparken. Er zijn inmiddels initiatieven genomen om mensen afdoende te informeren. Via de OVAM kan alle noodzakelijke informatie bekomen worden, zowel door particulieren die willen verbouwen in hun eigen woning als voor mensen in de bouwsector (Brochure 'asbest in en om het huis, AMINAL, 2003). Maar ook al deze initiatieven kwamen rijkelijk laat. Jarenlang heeft de Vlaamse overheid laten betijen en kan ze deels mee verantwoordelijk geacht worden voor het onzorgvuldig omspringen met asbest, met grote gevolgen voor de gezondheid van velen.

Het Vlaams Parlement,

– overwegende dat:

- 1° er jaarlijks meer dan 240 asbestdoden te betreuren vallen in België en dat er volgens prognoses 10.000 Belgische asbestdoden verwacht worden tegen 2020;
- 2° recent in de pers ernstige vragen werden opgeworpen i.v.m. de verantwoordelijkheid van Vlaamse bedrijven én overheden, zowel lokale als bovenlokale overheden;
- 3° het jarenlang uitstellen van een daadkrachtige aanpak van de asbestrisico's ook ingegeven zou zijn door het streven naar winstmaximalisatie en dat daarbij ook de vraag opgeworpen is naar belangenverstrengeling tussen bedrijfsleven en politiek;
- 4° de federale overheid in elk geval veel te laat een algemeen asbestverbod uitvaardigde;
- 5° ook vragen gesteld kunnen worden bij de daadkracht van het Vlaamse Gewest sinds het ten volle bevoegd was voor Leefmilieu en Gezondheid, en dus mede verantwoordelijk kan geacht worden voor de schadelijke aanwezigheid van hoge concentraties aan asbestvezels in de leefomgeving van mensen;

– besluit, gelet op het decreet van 1 maart 2002 houdende de organisatie van het parlementair onderzoek en overeenkomstig artikel 84 van zijn Reglement, een onderzoekscommissie op te richten belast met:

- 1° het onderzoek naar mogelijke nalatigheden begaan door asbestproducerende of -verwerkende bedrijven op Vlaams grondgebied, door lokale overheden die onder het Vlaamse Gewest ressorteren of door het Vlaamse Gewest zelf, wat de maximale beveiliging van mensen tegen asbestbesmetting betreft;
- 2° de formulering van aanbevelingen m.b.t. tot het nu lopende beleid van beheersing van de risico's veroorzaakt door asbest;
- 3° het formuleren van een voorstel i.v.m. de wijze waarop het Vlaamse Gewest – als haar medeverantwoordelijkheid zou vast staan – mee kan

tussenkomen in een billijke regeling tot schade-loosstelling van milieuslachtoffers, in het kader van de federale wetgeving die in dit verband in voorbereiding is;

- besluit dat het parlementair onderzoek op generlei wijze in de plaats mag treden van lopende strafrechterlijke onderzoeken, noch deze belemmeren of dwarsbomen. Wanneer de parlementaire onderzoekscommissie tijdens haar werkzaamheden kennis krijgt van feiten die de strafrechterlijke of tuchtrechterlijke verantwoordelijkheid van personen impliceren, of feiten die aanleiding zouden kunnen geven tot procedures zoals bedoeld in de artikelen 235 en 542 van het Wetboek van Strafvordering, zal de commissie de feiten onmiddellijk kenbaar maken aan de daartoe bevoegde overheden;
- besluit dat de onderzoekscommissie haar verslag zal neerleggen uiterlijk op 30 december 2006.

Rudi DAEMS

Vera DUA
